

SYLWESTER JĘDRZEJEWSKI SDB

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

sylwester.jedrzejewski@upjp2.edu.pl

Targum Neofiti 1 – Księga Rodzaju. Tekst aramejski – przekład, aparat krytyczny – przypisy, przekł. i oprac.
Mirosław S. Wróbel, Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej Gaudium, Lublin 2014, 554 s. (Biblia Aramejska, 1)

Określenie E. Levine’a, iż targum jest „wielogłosową, dialektyczną «konwersacją» z Biblią hebrajską, angażującą wielu ludzi o różnym poziomie intelektualnym, rozmaitych postawach i związanych z różnymi okolicznościami historycznymi, rozdzielonych miejscem i czasem, stanowiących, w wyniku procesu rozwojowego, wspólnotę pisarską”, stanowiłoby wystarczającą, intrygującą inspirację do naukowego zajęcia się Biblią Aramejską. Ponieważ Biblia Aramejska jest także wyrazem własnego, oryginalnego życia wspólnot żydowskich, dokonujących relektury świętych tekstów Izraela, stąd powyższy argument nabiera jeszcze większego znaczenia. Pisma stanowiące zbiory targumiczne wskazują na olbrzymi wysiłek, aby nie tylko przekładać pisma hebrajskie w nowych i ciągle zmiennych warunkach na język aramejski, ale też je wykladać i interpretować. Badacze są zgodni, że tradycja targumiczna sięga swoimi korzeniami wczesnej epoki restauracji podeportacyjnej wspólnoty Izraela, a rozwijała się poprzez etap ustny do dokumentów spisanych aż po IV wiek po Chrystusie. W środowiskach naukowych przetoczyła się także dyskusja o potencjalnych relacjach – głównie natury metodologicznej – pomiędzy targumami i pismami nowotestamentalnymi. A to za sprawą publikacji przez P. Kahle fragmentów z Genizy w Kairze i odkrycia targumów w Qumran. Szczególnym wydarzeniem była identyfikacja

przez A. Díez Macho w Bibliotece Watykańskiej Kodeksu Neofiti zapisanego w zbiorach jako Targum Onkelosa. To kompletny zbiór 446 foliów szesnastowiecznej kopii Targumu Palestyńskiego. B. Levy uważa, że Targum Neofiti można uznać za najbardziej reprezentatywny dla targumu (targumów) typu palestyńskiego. Badania nad nim pozwalają – jak pisze Mirosław Wróbel – głębiej poznać kontekst religijno-historyczny tekstów Nowego Testamentu oraz potencjalną wspólnotę sposobów objaśniania Pisma Świętego.

Wszystko to stanowi doskonałą inspirację do przybliżenia czytelnikowi literatury targumicznej, aby można było pogłębić wiedzę odnoszącą się do Biblii i jej aplikacji w zróżnicowanych judaistycznych środowiskach religijnych okresu międzytestamentalnego i we wczesnej fazie tworzenia się i rozwoju wspólnot chrześcijańskich.

Argumenty te, choć zapewne istnieją także inne, zdaje się wypełniać wydane dzieło, które budzi żywe zainteresowanie, zwłaszcza wśród biblistów, ale też historyków, historyków literatury i teologów. Wydaje się, że znajdzie swój oddźwięk także w szerszym gronie osób chcących poznać szerszy kontekst historyczny i literacki dziejów Izraela, Kościoła i literatury biblijnej. Z inicjatywy ks. prof. dra hab. Mirosława Wróbla, kierownika Katedry Filologii Biblijnej i Literatury Międzytestamentalnej Wydziału Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, ukazał się pierwszy tom szeroko zaprojektowanego dzieła wydania polskiego przekładu targumów, czyli Biblii Aramejskiej. Dyrektor projektu i jego naukowy redaktor wraz z gronem współredaktorów pochodzących z wielu ośrodków naukowych w Polsce (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie) oraz przedstawicielami Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Warszawie zamierzają kontynuować dzieło i przedstawić czytelnikowi kolejne tomy tłumaczeń pism targumicznych.

Pierwszy tom dzieła stanowi tekst aramejski Targumu Neofiti 1 do Księgi Rodzaju, jego przekład wraz z aparatem krytycznym oraz ułatwiające czytelnikowi lekturę przypisy wyjaśniające bardziej zawiłe kwestie. Tłumaczenie zostało dokonane z wydania pod redakcją A. Díeza Macha: *Neophyti I. Targum Palestinese. MS de la Biblioteca Vaticana*,

t. 1: *Génesis*, Madrid-Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas 1968.

Wielką zaletą prezentowanego dzieła jest synoptyczny układ tekstów: po lewej stronie tekst Targumu w języku aramejskim, a po prawej tekst tłumaczenia w języku polskim. Staranność ks. prof. M. Wróbla jest tak wielka, że paralelizm dotyczy także układu wyraźnie wydzielonych wersetów. Istotne znaczenie dla wprawnego czytelnika ma uwzględnienie w aparacie krytycznym alternatywnych wersji tekstu z innych manuskryptów, wersji i tłumaczeń biblijnych, z uwzględnieniem wyjaśnień opartych o pisma z Qumran, dzieła Józefa Flawiusza, Filona z Aleksandrii, pisma apokryficzne i literaturę rabiniczną. Przypisy dają też bezpośrednią możliwość, bez sięgania po tekst Biblii Hebrajskiej (tekst masorecki), porównania istotnych, ciekawszych, odmiennych bądź już interpretowanych w targumie zwrotów i terminów tłumaczonych z Biblii Hebrajskiej. Jednak również mniej wprawny czytelnik, nawet bez znajomości języka hebrajskiego i aramejskiego, znajdzie w przypisach tłumaczenia bądź wyjaśnienia w języku polskim.

Słowo abpa Henryka Muszyńskiego zawarte w prezentowanym dziele podkreśla, że „zarówno Biblia Aramejska, jak i Nowy Testament wyrastają z tego samego źródła, którym jest wiara w objawienie Boga Abrahama, Izaaka i Jakuba”. Jakkolwiek teksty targumiczne odbiegają często od źródłowych tekstów hebrajskich, to „każdy nowy komentarz Pisma Świętego odkrywa nam jeszcze jeden sposób rozumienia Biblii, Słowa Boga” (Słowo Michaela Schudricha, naczelnego rabina Polski). Ks. prof. Antoni Tronina, któremu ks. prof. Mirosław Wróbel m.in. dedykuje ten tom Biblii Aramejskiej, żywi nadzieję, że ono „zrodzi wspaniałe owoce w postaci ukazania mocy i piękna Słowa Bożego i jego umiłowania”. Autor przekładu zaś ufa, że dzieło to będzie inspirować „swoją treścią do głębszych studiów biblijnych, archeologicznych, historycznych, paleograficznych, filologicznych i teologicznych”. Syntetyczne wprowadzenie ks. prof. Wróbla do tego dzieła pozwala czytelnikowi zorientować się w najistotniejszych kwestiach związanych z literaturą targumiczną i samym Targumem Neofiti 1.

